

Nové doplňky do seznamu nosatců (Coleoptera: Curculionoidea) Česka a Slovenska

Stanislav Benedikt¹ & Jiří Krátký²

¹ Částkova 10, CZ-326 00 Plzeň; e-mail: sbenedikt@seznam.cz

² Třebechovická 821, CZ-500 03 Hradec Králové; e-mail: macshort@tiscali.cz

BENEDIKT S. & KRÁTKÝ J. 2021: Nové doplňky do seznamu nosatců (Coleoptera: Curculionoidea) Česka a Slovenska. (New additions to the weevil list (Coleoptera: Curculionoidea) of Czechia and Slovakia). *Západočeské entomologické listy* 12: 19–28, 9-3-2021

Abstract. Ten weevil species new or confirmed for the territories of Czechia (Bohemia, Moravia) or Slovakia are presented in the paper. *Brachysomus* (s. str.) *rokosensis* Benedikt, 2001 and *Tropiphorus cucullatus* Fauvel, 1888 are announced as new species for Czechia, *Bagous* (*Macropelmus*) *elegans* (Fabricius, 1801) and *Aulacobaris janthina* (Boheman, 1836) are reported as new species for Slovakia. Two species – *Pachyrhinus* (s. str.) *lethierryi lethierryi* (Desbrochers des Loges, 1875) and *Polydrusus* (*Scythrodrosus*) *inustus* Germar, 1823 were discovered as new for Moravia, and the recent occurrence of two other species – *Dorytomus* (s. str.) *dorsalis* (Linnaeus, 1758) and *Tachyerges rufitarsis* (Germar, 1821) – was confirmed for the same territory. The occurrence of two other species, which was previously listed only as doubtful, was reliably confirmed for Slovakia – *Miarus campanulae* (Linnaeus, 1767) and *Thamnurgus* (*Parathamnurgus*) *kaltenbachii* (Bach, 1849). Some notes on the distribution of all species and their biological preferences are given and collecting circumstances are also discussed.

Key words: Coleoptera, Curculionidae, Bagoinae, Conoderinae, Curculioninae, Entiminae, Scolytinae, new records, faunistics, Czechia, Bohemia, Moravia, Slovakia

ÚVOD

Nadčeleď nosatcovitých brouků (Curculionoidea) se u nás v posledních několika desetiletích těší zvýšenému zájmu celé řady specialistů, jejichž entuziasmus, stále se zvyšující odbornost a cílevědomý přístup výrazně posouvají poznatky o výskytu a způsobu života těchto brouků. Hlášení novinek do posledního seznamu nosatcovitých brouků Česka a Slovenska (BENEDIKT et al. 2010) se tak v posledních letech stalo už každoročním pravidlem (např. BENEDIKT et al. 2016, 2017, 2018, TRNKA et al. 2017a, b, STANOVSKÝ & BOŽA 2018, KRÁTKÝ 2019). Tento příspěvek přináší nové informace o výskytech v uvedených zemích pro dalších deset druhů nosatcovitých brouků.

METODIKA

Nálezy byly učiněny v rámci příležitostných faunistických průzkumů na území Česka a Slovenska. Pro sběr v chráněných územích byly využity udělené výjimky ze zákona: KRNAP 00068/2020, KÚŽP Nitra 2006/00588-00013 a OU-NR-OSZP1-2017/003104. Kromě vlastních nálezů autorů jsou v příspěvku zhodnoceny také údaje poskytnuté dalšími kolegy. Pokud v kapitole Přehled nálezů chybí v údajích jméno sběratele, nebyl k jeho zveřejnění udělen souhlas

z důvodů zmíněných již v úvodním seznamu (BENEDIKT et al. 2010).

Nomenklatura a systém uvedené v příspěvku jsou převzaty z práce ALONSO-ZARAZAGA et al. (2017).

Použité zkratky: coll. – sbírka s uložením dokladů, det. – určil, ex. – exemplář, lgt. – sbíral, revid. – revidoval; NPR – národní přírodní rezervace, PP – přírodní památka, PR – přírodní rezervace; env. – environ (okolí), jv. – jihovýchodně, jz. – jihozápadně, sv. – severovýchodně, sz. – severozápadně, vjv. – východojihovýchodně, z. – západně.

PŘEHLED NÁLEZŮ

Curculionidae: Bagoinae

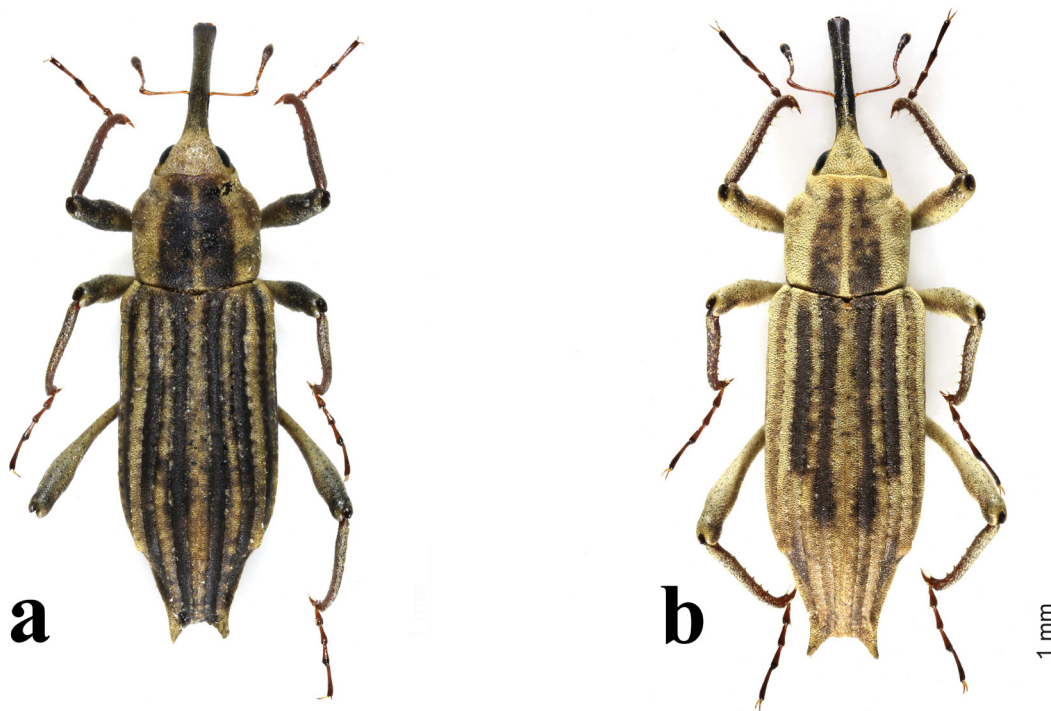
Bagous (*Macropelmus*) *elegans* (Fabricius, 1801) (Obr. 1a)

Slovakia mer., Čičov env. (8272), 47°45'46"N 17°43'12"E, 27.X.2019, 1 ♂, P. Čížek lgt. et coll., J. Krátký det.

Západopalearktický druh vodního nosatce známý z většiny zemí Evropy vyjma Iberského, Balkánského a nejsevernějších oblastí Skandinávského poloostrova a na východ rozšířený až do zemí Střední Asie (ALONSO-ZARAZAGA et al. 2017). Z bývalého

Československa byl tento druh zmíněn pouze dvěma historickými a nedoloženými údaji z Čech, novější údaj STREJČKA (1969) z Drnholce se týká později popsaného, blízkce příbuzného druhu *B. majzlani* (Kodada, Holecová & Behne, 1992) (BENEDIKT et al. 2010). Uvedený nový nález na Slovensku byl učiněn prosvem pobřežního substrátu u mokřadu v aluviál-

ní zóně Dunaje (P. Čížek, os. sdělení). Potravní vazba na známou živnou rostlinu *B. elegans*, kterou je rákos obecný (*Phragmites australis*), zde nebyla přímo potvrzena, je ale vzhledem k její početné přítomnosti pravděpodobná (Obr. 2). Širší okolí Číčova je jednou ze slovenských oblastí, ve které byl v minulosti opakovaně zjištěn také již zmíněný příbuzný druh

Obr. 1. Nosatci podrodu *Macropelmus* Dejean, 1821: a – *Bagous (M.) elegans*, samec. Slovakia: Číčov; b – *Bagous (M.) majzlani*, samec. Slovakia: Solnička. Foto: J. Krátký.

Fig. 1. Weevils of the subgenus *Macropelmus* Dejean, 1821: a – *Bagous (M.) elegans*, male. Slovakia: Číčov; b – *Bagous (M.) majzlani*, male. Slovakia: Solnička. Photo: J. Krátký.

Obr. 2. Mokřady u Číčova, lokalita nosatce *Bagous (Macropelmus) elegans*. Foto: P. Boža.

Fig. 2. Wetlands near the village of Číčov, the locality of *Bagous (Macropelmus) elegans*. Photo: P. Boža.

B. majzlani (např. 21.V.1995, 1 ex., R. Cséfalvay lgt. et det.; 13.V.1997, 2 ex., J. Kodada lgt. et det.; vše coll. J. Kodada), který je znám preferencí zblochanu vodního (*Glyceria maxima*). Společný výskyt obou druhů je poměrně zajímavým úkazem, i když podobný výskyt byl zaznamenán i na jiných místech Evropy (např. v okolí Budapešti v Maďarsku: Isaszeg, více ex. in coll. Hungarian National Museum, Budapest, J. Krátký det.). Vzhledem k neschopnosti letu u obou druhů (cf. KODADA et al. 1992) jsou tyto populace pravděpodobně reliktního charakteru a dosvědčují vysokou přírodovědeckou hodnotu mokřadů v okolí Čičova, a to i mimo NPR Čičovské mrtvé rameno.

Poznámka. KODADA et al. (1992) uvádějí pro odlišení obou podobných druhů komplex znaků, z nichž některé vnější jsou ale ve větších sériích kusů do jisté míry variabilní i v rámci jedné lokality, a tedy ne zcela průkazné (např. délka apikálních výběžků na krovkách; poznatky autorů). Stabilním vnějším znakem se zdá být tmavé zbarvení 2., 4. a 6. mezirýží krovek, které je u *B. elegans* pravidelně vyvinuto po celé délce krovek (Obr. 1a), zatímco u *B. majzlani* je vždy na 2. mezirýži omezené na 2/3 a na 4. jen na 1/2 délky krovek a na 6. mezirýži je nevýrazné nebo zcela chybí (Obr. 1b). Vzácně se vyskytují také aberativní exempláře *B. elegans* se silně redukovanou kresbou, mající ztmavlé pouze 2. a 4. mezirýži – toto ztmavení pak na obou zmíněných intervalech dosahuje shodně zhruba do 2/3 délky krovek.

Nový druh pro Slovensko.

Curculionidae: Conoderinae

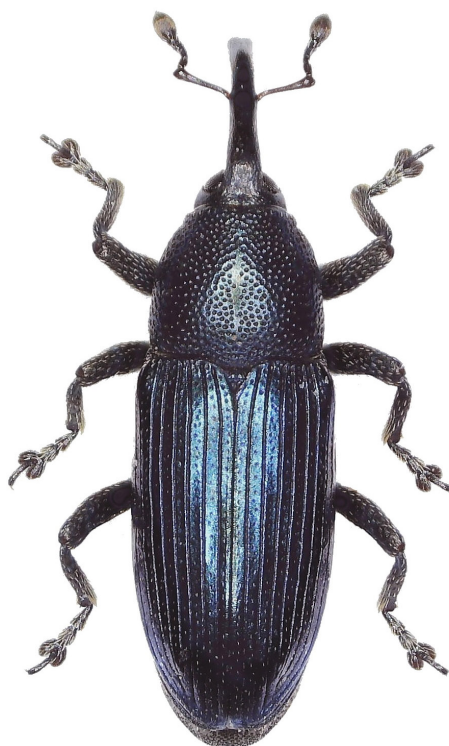
Aulacobaris janthina (Boheman, 1836) (Obr. 3) Slovakia mer., Salka, 3 km sz. (8078), Strážky, 47°54'02"N 18°43'28"E, 7.V.1992, 2 ex.; Salka, 3 km z. (8178), Sovie vinohrady, 47°53'14"N 18°43'04"E, 2.V.1987, 8 ex.; ditto, 1.V.1990, 1 ex.; ditto, 16.V.1994, 2 ex.; ditto, 27.IX.2009, 6 ex.; vše S. Benedikt lgt., det. et coll.; ditto, 20.V.2014, 3 ex., J. Krátký lgt., det. et coll. Všechny ex. byly nalezeny na katránu tatarském (*Crambe tataria*), přičemž výskyt nosatce byl vždy hromadný, v desítkách, při nálezech v letech 1987–1994 až stovkách ex.

Pontomediteránní druh uváděný v Evropě ze Španělska, Itálie, Chorvatska, Řecka, Bulharska a Ruska, v Asii pak zatím jen z Ázerbájdžánu, Íránu, Sýrie a Izraele (ALONSO-ZARAZAGA et al. 2017). Aktuálně byl jako nový druh pro území publikován také z Maďarska (SZÉNÁSI 2018). YUNAKOV et al. (2018) uvádí vývoj nosatce v různých druzích brukvovitých rostlin (Brassicaceae).

Populace *A. janthina* je na lokalitách v okolí jihoslo-

venské obce Salka známa nejméně od osmdesátých let 20. století, až dosud byla ale řazena k příbuznému a velmi podobnému druhu *A. gudenusi* (Schultze, 1901). Pod tímto jménem jej z průzkumu v letech 1988–1990 na druhé uvedené lokalitě publikoval také CUNEV (1992) (J. Cunev, os. sdělení). Teprve další studium materiálu a jeho porovnání s exempláři *A. janthina* z jižní a jihovýchodní Evropy (typový materiál druhu nebyl autorům k dispozici) přinesly rozhodnutí autorů přiřadit populaci ze Salky k tomuto druhu, i když existují určité mírné rozdíly v morfologii i stavbě aedeagu. K tomuto závěru přispívá také uvedený maďarský údaj (SZÉNÁSI 2018), který se vztahuje k lokalitě vzdálené od místa slovenského výskytu jen 40 km vjv. (Hungaria bor., Rád, Cseke-hill) a stejné živné rostlině. Je zajímavé, že ve druhé slovenské oblasti výskytu katránu tatarského, která je vzdálena jen 10 km jz. směrem (Belianske kopce), se *A. janthina* nevyskytuje (poznatky autorů). Další přežívání populace na lokalitě Sovie vinohrady je silně ohroženo sukcesními pochody, především šířením akátu (*Robinia pseudoacacia*) z okolních lesů, který je ale na lokalitě i záměrně vysazován místními včelaři. První z lokalit již v důsledku umělého zalesnění zřejmě zanikla.

Nový druh pro Slovensko.

Obr. 3. *Aulacobaris janthina*. Slovakia: Salka. Foto: S. Benedikt.

Fig. 3. *Aulacobaris janthina*. Slovakia: Salka. Photo: S. Benedikt.

Curculionidae: Curculioninae

Dorytomus (s. str.) *dorsalis* (Linnaeus, 1758)
(Obr. 4)

Moravia bor., Staré Město-Malé Vrbno (5867), Adamovské údolí, 10.VI.2006, 3.VI.2015, 20.V.2016, oklepem ze *Salix caprea*, vždy více ex., B. Malec lgt., det. et coll.; Staré Město-Chrastice (5867), 12.

Obr. 4. *Dorytomus* (s. str.) *dorsalis*. Moravia: Staré Město-Chrastice. Foto: J. Klváček.

Fig. 4. *Dorytomus* (s. str.) *dorsalis*. Moravia: Staré Město-Chrastice. Photo: J. Klváček.

Obr. 5. *Miarus campanulae*. Slovakia: Malá Fatra, Snilovské sedlo. Foto: Z. Kejval.

Fig. 5. *Miarus campanulae*. Slovakia: Malá Fatra Mts, Snilovské sedlo. Photo: Z. Kejval.

IV. 2020, oklepem *Salix* sp. v údolí řeky Krupé, 1 ex., M. Bednařík lgt., det. et coll.; Hrubý Jeseník, Malý kotel (5969), 20.VI.2008, 2 ex., B. Malec lgt., det. et coll.; Moravia centr., Tovačov (6569), 9.V.2012, oklepem ze *Salix caprea* v oblasti jezer jv. od města, 1 ex., V. Jiříček lgt., det. et coll.

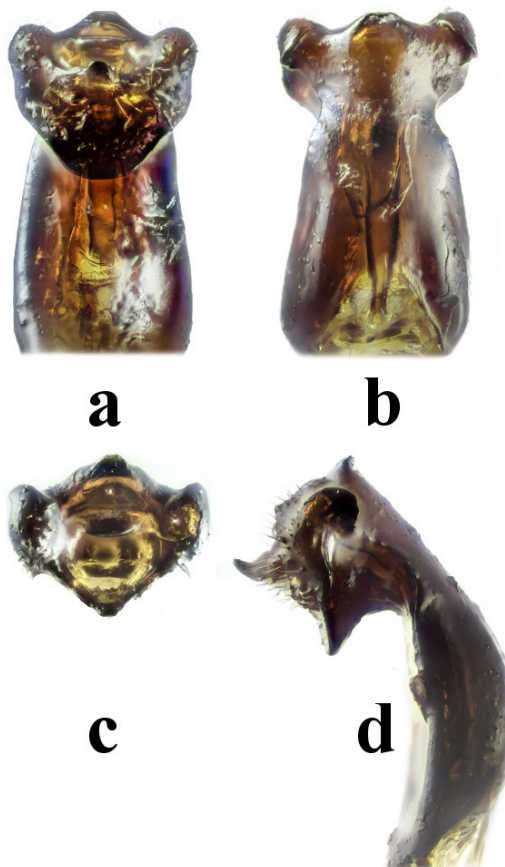
Eurosibiřský druh, jehož areál zahrnuje téměř celé území Evropy s výjimkou Velké Británie a země Iberského poloostrova. Na východě zasahuje přes Sibiř až do Mongolska (ALONSO-ZARAZAGA et al. 2017). Ve střední Evropě se jedná o vzácnější, lokálně rozšířený druh podhorských a horských oblastí s vazbou na různé druhy vrb (*Salix* spp.).

Nosatec byl z Česka recentně znám jen z území Čech, zatímco z Moravy pouze z historických nálezů (BENEDIKT et al. 2010).

Potvrzení recentního výskytu druhu na Moravě.

Miarus campanulae (Linnaeus, 1767) (Obr. 5, 6)

Slovakia bor., Malá Fatra, Terchová, 7 km j. (6880), Snilovské sedlo, individuálně na *Phyteuma orbiculare* na subalpínské louce v nadmořské výšce 1530 m, 27.VI.2019, 1 ♂, S. Benedikt det. et coll.

Obr. 6. *Miarus campanulae*. Střední lalok aedeagu ventrálně (a), dorzálně (b), apikálně (c) a laterálně (d). Slovakia: Malá Fatra, Snilovské sedlo. Foto: P. Krásenský.

Fig. 6. *Miarus campanulae*. Median lobe of aedeagus in ventral (a), dorsal (b), apical (c) and lateral (d) view. Slovakia: Malá Fatra Mts, Snilovské sedlo. Photo: P. Krásenský.

Evropský druh, uváděný z celé Evropy a Gruzie (ALONSO-ZARAZAGA et al. 2017). Nelze ale vyloučit, že údaje z některých zemí jsou založeny na chybných determinacích (viz dále). Jako živné rostliny jsou uváděny různé druhy zvonků (*Campanula* spp.) a zvonečníků (*Phyteuma* spp.) (CALDARA 2007).

Nosatec patří mezi druhy historicky i recentně mnohokrát z Česka i ze Slovenska publikované, zřejmě ale v naprosté většině případů na základě chybných determinací podobného druhu *M. ajugae* (Herbst, 1795), od něhož je odlišitelný výhradně jen tvarem aedeagu (Obr. 6). Spolehlivě doložený z území Česka a Slovenska byl nosatec dosud pouze ze Šumavy (BENEDIKT et al. 2010). CALDARA (2007) řadí mezi země výskytu také Slovensko, není ale zřejmé, zda svoji informaci založil na revizi dokladů nebo jen převzatých literárních údajích. Podobně tento autor uvádí výskyt i v Polsku, odkud jej ale WANAT & MOKRZYCKI (2018) zatím vedou jako pochybný. Nový slovenský nález může indikovat ekologické preference druhu, alespoň v oblasti Karpat, tedy vyšší polohy a potravní vazbu na zvonečník hlavatý (*Phyteuma orbiculare*). Je možné, že se zde populace druhu vyskytují i na dalších lokalitách, ale pro podobnost s ostatními druhy rodu unikají pozornosti.

Potvrzení výskytu druhu na Slovensku.

Tachyerges rufitarsis (Germar, 1821) (Obr. 7)
Moravia bor. or., Ostrava-Kunčičky (6175), 26.V.2017, 1 ex., J. Flanderka lgt., det. et coll. Exemplář byl odchycen oklepem mladých topolů černých

Obr. 7. *Tachyerges rufitarsis*. Moravia: Ostrava-Kunčičky. Foto: A. Sedláček.

Fig. 7. *Tachyerges rufitarsis*. Moravia: Ostrava-Kunčičky. Photo: A. Sedláček.

(*Populus nigra*) nedaleko břehu Ostravice (J. Flanderka, os. sdělení).

Eurosibiřský druh, jehož rozšíření zahrnuje většinu evropských zemí, není ale známý z Britských ostrovů a také z poloostrovů Iberského a Balkánského (ALONSO-ZARAZAGA et al. 2017). V Česku se jedná o druh lokální a poměrně vzácný, který je dostatečně doložen historicky i recentně z Čech, zatímco z území Moravy byl znám jen z historických publikací a staršího dokladu (BENEDIKT et al. 2010).

Potvrzení recentního výskytu druhu na Moravě.

Curculionidae: Entiminae

Tropiphorus cucullatus Fauvel, 1888 (Obr. 8)

Bohemia or., Krkonoše, Vítkovice, Kotelní jámy (5259), 50°45'02"N 15°32'02"E, 1350 m n. m., 6.IX.2020, 1 ♀, P. Jansa lgt., det. et coll., J. Krátký revid.

Horský druh nosatce rozšířený v oblasti Alp, dinárských pohoří a Karpat (ALONSO-ZARAZAGA et al. 2017). Z bývalého Československa byl dosud uváděn pouze ze Slovenska (BENEDIKT et al. 2010), odkud je dostatečně doložen např. z oblasti Velké Fatry, Slovenského Rudohoří či Nízkých i Vysokých Tater (poznatky autorů). Z území Česka nebyl dosud hlášen. Výše uvedený exemplář byl nalezen prosevem substrátu v subalpínské formaci. Jako živná rostlina je nejčastěji uváděna chrpa horská (*Centaurea montana*) (např. DIECKMANN 1983), na které byl

Obr. 8. *Tropiphorus cucullatus*. Bohemia: Krkonoše, Kotelní jámy. Foto: J. Krátký.

Fig. 8. *Tropiphorus cucullatus*. Bohemia: Krkonoše Mts, Kotelní jámy. Photo: J. Krátký.

nosatec druhým autorem pozorován při žíru ve slovenských Karpatech. Druh je ale zřejmě širším oligofágem s obecnější vazbou na hvězdnicovité rostliny, protože byl opakovaně nalezen i v místech, kde se zmíněný druh chrpy nevyskytuje. Ta je v Čechách navíc původní pouze v předhůřích Šumavy a Novohradských hor (ŠTĚPÁNEK 2004).

Poznámka. Z Česka byl historicky publikován, ale nedoložen podobný příbuzný druh *T. ochraceosignatus* Boheman, 1842: „Rainwiese“ [=Mezní Louka pr. Hřensko (5151)] (LOKAY 1869), „Altvater“ [=Praděd (5969)] (LETZNER 1871). Na tyto údaje později navázal FLEISCHER (1927–1930) údajem „žije všude v horách; v Krkonoš. (Schönbach)“. Výskyt tohoto druhu je ale v Česku velmi nepravděpodobný a není tedy vyloučeno, že se některý z údajů mohl vztahovat právě ke druhu *T. cucullatus*.

Nový druh pro Českou republiku.

Pachyrhinus (s. str.) *lethierryi lethierryi* (Desbrochers des Loges, 1875) (Obr. 9)

Moravia bor. or., Ostrava-Moravská Ostrava (6175), ulice Poděbradova 2952/62, 7.VI.2020, 1 ex., J. Flanderka lgt., det. et coll. Exemplář byl odchycen na okně ve druhém patře bytového domu (J. Flanderka, os. sdělení).

Obr. 9. *Pachyrhinus* (s. str.) *l. lethierryi*. Moravia: Ostrava-Moravská Ostrava. Foto: P. Boža.

Fig. 9. *Pachyrhinus* (s. str.) *l. lethierryi*. Moravia: Ostrava-Moravská Ostrava. Photo: P. Boža.

Původem mediteránní taxon s vazbou na různé druhy konifer, který se recentně šíří po Evropě, byl nedávno ohlášen jako nový druh pro Česko z lokality Obříství ve středních Čechách (BENEDIKT et al. 2018). Nosatec je nejčastěji nacházen v intravilánech obcí v parcích a ostatní městské zeleni.

Nový druh pro Moravu.

Polydrusus (*Scythodrusus*) *inustus* Germar, 1823 (Obr. 10)

Moravia mer., Mikulov, PR Turoid (7165), 27.V.2020, 1 ex., F. Trnka lgt., det. et coll.; Úvaly env. (7266), smykem z *Cytisus procumbens* na stepní louce, 16.VI.2018, 7 ex., R. Szopa lgt. et coll.; Sedlec env. (7266), PP Skalky u Sedlece, 17.V.2020, 1 ex., E. Ezer lgt. et coll.; Valtice env. (7266), PP Kameníky, 17.V.2020, 1 ex., E. Ezer lgt. et coll.; vše P. Boža det. Všechny známé moravské lokality jsou tak zatím soustředěny na malém území při hranici s Rakouskem.

Původem zřejmě ponticko-sibiřský druh, široce rozšířený na území Ruska, v zemích Střední Asie a Kavkazu. V Evropě, kde se recentně šíří, je zatím známý především z její východní poloviny (Polsko, Česko, Slovensko, Maďarsko, Bulharsko), ohlášený už byl také z Francie, Švýcarska a Itálie (ALONSO-ZARAZAGA et al. 2017). Potravní vazbou jde zřejmě

Obr. 10. *Polydrusus* (*Scythodrusus*) *inustus*. Moravia: Úvaly. Foto: P. Boža.

Fig. 10. *Polydrusus* (*Scythodrusus*) *inustus*. Moravia: Úvaly. Photo: P. Boža.

o polyfágní druh, který bývá nalézán při plošném smyku bylinných porostů i oklepem dřevin. HEISE et al. (2015) uvádějí žir druhu především na rostlinách z čeledí Asteraceae, Fabaceae a Rosaceae. První autor pozoroval početnou populaci druhu při žíru na ledenci přímořském (*Tetragonolobus maritimus*) u Komárna na jižním Slovensku.

Druh převážně xerothermních stanovišť nížinných poloh, který byl na Moravě dlouho očekáván vzhledem k již poměrně plošnému výskytu v nížinách Slovenska, především ale kvůli současnému rozšíření druhu v českém Polabí, kde byl poprvé zjištěn už v devadesátých letech 20. století (STREJČEK 1993, 1996).

Nový druh pro Moravu.

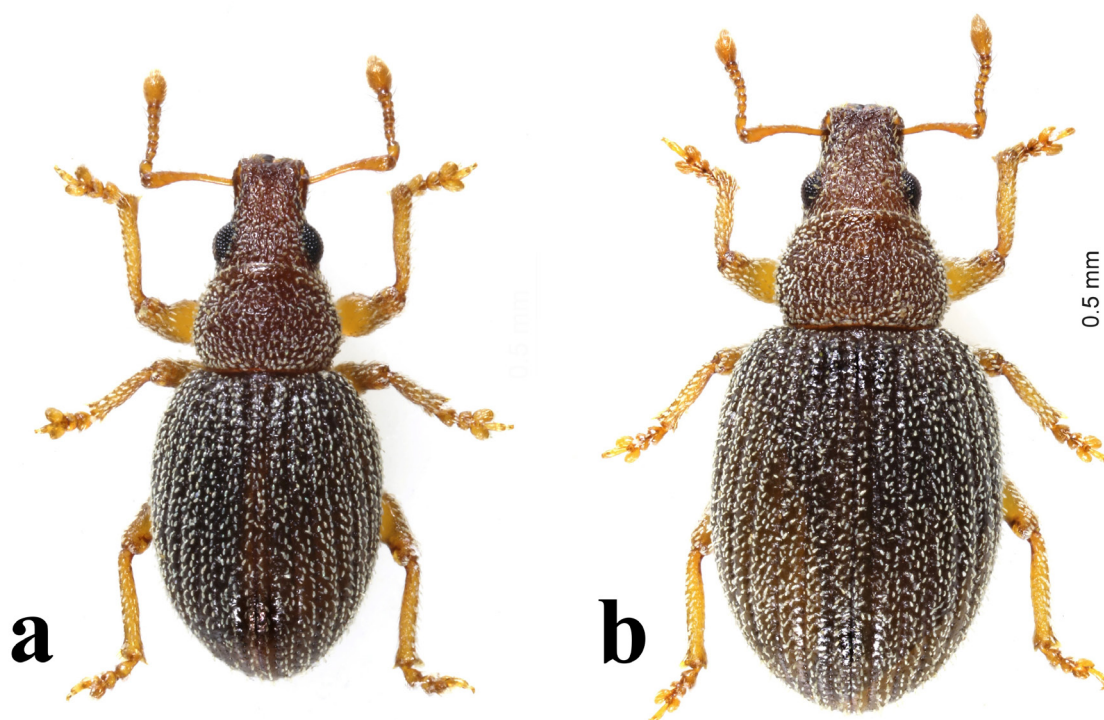
Brachysomus* (s. str.) *rokosensis Benedikt, 2001 (Obr. 11)

Bohemia or., Habřina (5660), 15.V.2020, 12 ♂♂, 30 ♀♀; 26.V.2020, 3 ♂♂, 9 ♀♀; 6.VI.2020, 4 ♂♂, 1 ♀; 9.VII.2020, 1 ♂, 1 ♀, vše J. Krátký lgt., det. et coll.

Nosatec, který byl dosud veden jako endemit Slovenska (ALONSO-ZARAZAGA et al. 2017), byl popsán z pohoří Strážovské vrchy. Později byl nalezen i v dalších částech země – v Pohronské pahorkatině a v pohořích Považský Inovec a Tríbeč. Charakteristická je pro jeho slovenské lokality vazba druhu na vápnité horniny (dolomity, vápnité jíly nebo spráše, travertiny, vápence). Přes tento disjunktivní slovenský výskyt je zjištění výše uvedené české lokality na Královéhradecku nanejvýš překvapivé, i když po-

dobně nesouvislé rozšíření na lokalitách vzdálených stovky kilometrů je u zástupců tohoto bezkřídlého rodu známé. Příkladem může být druh *B. (Hippomias) polonicus* Wanat & Mazur, 2005, který byl dlouho známý pouze z jv. Polska, ale později byl nalezen i v Rumunsku, nebo *B. (H.) strawinskii* Cmoluch, 1960, popsáný rovněž z jv. Polska a nalezený nově až v jižním Maďarsku. Příčiny vzniku těchto izolovaných arel jsou neznámé. Jako vysvětlení se nabízí rozdrobení původně větších areálů v důsledku změn krajiny, především vlivem člověka, možný je ale také proces dálkových výsadek, tj. přenosů imag nebo ostatních vývojových stadií na velké vzdálenosti vzdušnými proudy, ptáky apod., jaký byl potvrzen u měkkýšů (SIMONOVÁ 2015), nebo je běžně uváděn pro vysvětlení rychlého šíření některých rostlinných druhů. Zcela vyloučit nelze ani zavlečení druhu dálkovou dopravou, i když se toto vysvětlení zdá v tomto konkrétním případě málo pravděpodobné.

Determinace materiálu z východočeské populace byla provedena detailně a důsledně, včetně srovnání mitochondriální DNA, kdy srovnávací vzorek představovali jedinci odchycení ve slovenském pohoří Tríbeč. Ať už je původ nově objevené populace jakýkoliv, její nález představuje významné obohacení znalostí diverzity jinak intenzivně obhospodařované a člověkem silně pozměněné krajiny Jičínské pahorkatiny. Druh je zde kriticky ohrožen vyhynutím vzhledem k výskytu na mikrolokalitách ležících na okrajích lesů bezprostředně sousedících s intenzivně obhospodařovanými polními kulturami. Veš-

Obr. 11. *Brachysomus* (s. str.) *rokosensis*: a – samec, b - samice. Bohemia: Habřina. Foto: J. Krátký.
Fig. 11. *Brachysomus* (s. str.) *rokosensis*: a – male, b – female. Bohemia: Habřina. Photo: J. Krátký.

keré pokusy o zjištění dalších lokalit v širším okolí byly neúspěšné. Imaga byla nalezena od května do července při oklepu bylinného patra okraje listnatého lesa, zejména v podvečerních hodinách. Jako rostliny nejvyhledávanější pro úživný žír byly pozorovány šalvěj luční (*Salvia pratensis*) a voskovka menší (*Cerintho minor*).

Nový druh pro Českou republiku.

Curculionidae: Scolytinae

Thamnurgus (Parathamnurgus) kaltenbachii (Bach, 1849) (Obr. 12)

Slovakia centr., Velká Fatra, Belá-Dulice, 8,5 km jv. (7080), dolina Borišov, 900 m n. m., 29.VI.2019, 1 ♀, S. Benedikt det. et coll.; Banská Bystrica (7280), VII.1961, 1 ♂, C. Purkyně lgt., V. Týr det. et coll. [text na originálním lokální štítku: „B. Bystr., 7.61, Dr. Purkyně“]; oba ex. M. Knížek revid. Exemplář z prvního údaje byl sesmýkán v podrostu bučiny. Evropský druh s nesouvislým známým rozšířením, které zahrnuje Belgii, Francii, Německo, Švýcarsko, Polsko, Rakousko, Maďarsko, Bosnu a Hercegovinu, Chorvatsko, Itálii, Španělsko, v severní Africe pak Alžírsko (ALONSO-ZARAZAGA et al. 2017). Všichni zástupci rodu *Thamnurgus* Eichhoff, 1864 jsou významní potravní vazbou na byliny, často se u jednotlivých druhů jedná o oligofagii v rámci jedné rostlinné čeledi. Ve střední Evropě jsou doložené pouze tři druhy rodu: *T. kaltenbachii* s vývojem ve stvolech

Obr. 12. *Thamnurgus (Parathamnurgus) kaltenbachii*. Slovakia: Velká Fatra, dolina Borišov. Foto: S. Benedikt.

Fig. 12. *Thamnurgus (Parathamnurgus) kaltenbachii*. Slovakia: Velká Fatra Mts, the valley of Borišov. Photo: S. Benedikt.

rostlin čeledi Lamiaceae (uváděny jsou konkrétně druhy *Betonica officinalis*, *Lamium album*, *Origanum vulgare*, *Stachys alpina*, *S. sylvatica*, *S. officinalis*, *Teucrium scorodonia*), *T. petzii* Reitter, 1901 s vazbou na oměje (*Aconitum* spp., Ranunculaceae) a *T. varipes* Eichhoff, 1878, vázaný na pryšce (*Euphorbia* spp., Euphorbiaceae), ve střední Evropě pak zřejmě výhradně na pryšec mandloňovitý (*Euphorbia amygdaloides*) (BURAKOWSKI et al. 1992, TOMASI 2006, MANDELSHTAM et al. 2011). Vesměs se zde jedná o vzácněji až velmi vzácně nalézané druhy. U druhu *T. kaltenbachii* je častější výskyt přes výše uvedené rozšíření znám jen ze západní a jižní části Evropy (Francie, Belgie, západní část Německa, Itálie) (TOMASI 2006, LAMBINON et al. 2012, BRAUNERT 2017), zatímco ve střední Evropě je druh zřejmě podstatně vzácnější. Z Polska je známý jen ze dvou starých nálezů (MOKRZYCKI et al. 2011), stejně jako ve Švýcarsku (SANCHEZ et al. 2020). Recentní výskyt z ostatních zemí není autorům znám.

Ze Slovenska byl tento kůrovec uveden FLEISCHEREM (1927–1930): „v okolí Trenčína (Kočí)“. Následně však ROUBAL (1937–1941) s odkazem na názor PFEFFERA (1932) tento údaj zpochybnil. Konečně i sám PFEFFER (1955) ve své stěžejní publikaci o kůrovcích Československa k tomuto druhu uvedl: „údaj Fleischera (1927) o výskytu druhu *Thamnurgus kaltenbachii* Bach. z Liborče na Slovensku nepotvrzen a lze o správnosti určení pochybovat“. Není jasné, jak Pfeffer dospěl ke konkrétní lokalitě Liborča, s velkou pravděpodobností se ale jednalo o již zmíněný nález Kočího, ke kterému získal bližší informaci. Liborča je původní jméno obce Ľuborča, která leží asi 8 km sv. od Trenčína. S ohledem na oba nyní nově publikované slovenské údaje není vyloučeno, že údaj Fleischera mohl být přes pochybnosti Pfeffera a Roubala věrohodný.

Slovenská naleziště představují východní hranici známého areálu druhu.

Potvrzení výskytu druhu na Slovensku.

PODĚKOVÁNÍ

Za poskytnutí údajů, materiálu ke studiu a doplňující poznámky k nálezovým okolnostem děkujeme M. Bednaříkovi (Olomouc), P. Božovi (Olomouc), R. Cséfalvayovi (Kyselica, Slovensko), P. Čížkovi (Žamberk), J. Flanderkovi (Ostrava), P. Jansovi (Obříství), V. Jiříčkovi (Prostějov), J. Kodadovi (Bratislava, Slovensko), B. Malcovi (Šumperk), R. Szopovi (Bystrice nad Olší), F. Trnkovi (Tršice) a V. Týrovi (Žihle). Za zhotovení některých doprovodných fotografií děkujeme P. Božovi, Z. Kejvalovi (Domažlice), J. Klváčkovi (Přerov), P. Krásenskému (Chomutov) a A. Sedláčkovi (Hranice na Moravě). Poděkování patří také J. Kollárovi (Nitra, Slovensko) za zajiště-

ní srovnávacího materiálu *Brachysomus rokosensis* pro genetickou analýzu a P. Stübenovi (Mönchengladbach, Německo) za provedení této analýzy. Konečně M. Knížkovi (Praha) chceme poděkovat za revizi determinace *Thamnurgus kaltenbachii*.

LITERATURA

- ALONSO-ZARAZAGA M. A., BARRIOS H., BOROVEC R., BOUCHARD P., CALDARA R., COLONNELLI E., GÜLTEKIN L., HLAVÁČ P., KOROTYAEV B., LYAL C. H. C., MACHADO A., MEREGALLI M., PIEROTTI H., REN L., SÁNCHEZ-RUIZ M., SFORZI A., SILFERRBERG H., SKUHROVEC J., TRÝZNA M., VELÁSQUEZ DE CASTRO A. J. & YUNAKOV N. N. 2017: Cooperative catalogue of Palaearctic Coleoptera Curculionoidea. *Monografías electrónicas de la Sociedad Entomológica Aragonesa* **8**: 1–729. Online: <http://sea-entomologia.org/monoelec.html> (navštíveno 31.12.2020).
- BENEDIKT S., BOROVEC R., FREMUTH J., KRÁTKÝ J., SCHÖN K., SKUHROVEC J. & TRÝZNA M. 2010: Komentovaný seznam nosatcovitých brouků (Coleoptera: Curculionoidea bez Scolytinae a Platypodinae) České republiky a Slovenska. 1. díl. Annotated checklist of weevils (Coleoptera: Curculionoidea excepting Scolytinae and Platypodinae) of the Czech Republic and Slovakia. Part 1. *Klapalekiana* **46 (Supplementum)**: 1–363.
- BENEDIKT S., KRÁTKÝ J. & SCHÖN K. 2016: Nové a potvrzené druhy nosatců (Coleoptera: Curculionoidea) pro Českou republiku a Slovensko. (New and confirmed records of weevils (Coleoptera: Curculionoidea) for the Czech Republic and Slovakia). *Západočeské entomologické listy* **7**: 25–31. Online: <http://www.entolisty.cz>.
- BENEDIKT S., KRÁTKÝ J. & STANOVSKÝ J. 2017: Doplnky k seznamu nosatců (Coleoptera: Curculionoidea) České republiky a Slovenska. (Addendum to the weevil list (Coleoptera: Curculionoidea) of the Czech Republic and Slovakia). *Západočeské entomologické listy* **8**: 15–21. Online: <http://www.entolisty.cz>.
- BENEDIKT S., KRÁTKÝ J. & JANSÁ P. 2018: Dva doplňky do seznamu nosatců (Coleoptera: Curculionidae) České republiky. (Two complements to the weevil list (Coleoptera: Curculionidae) of the Czech Republic). *Západočeské entomologické listy* **9**: 48–51. Online: <http://www.entolisty.cz>.
- BRAUNERT C. 2017: Die Rüsselkäferfauna (Coleoptera, Curculionoidea) der Silikatmagerrasen im nördlichen Luxemburg. *Ferrantia* **76**: 1–51.
- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M. & STEFAŃSKA J. 1992: *Chrzyszczce – Coleoptera. Ryjkowcowate prócz ryjkowców – Curculionoidea prócz Curculionidae. Katalog Fauny Polski, Chrzyszczce (Coleoptera)*. Wydawnictwo Muzeum i Instytutu Zoologii PAN, Warszawa, 324 pp.
- CALDARA R. 2007: Taxonomy and phylogeny of the species of the weevil genus *Miarus* Schönherr, 1826 (Coleoptera: Curculionidae, Curculioninae). *Koleopterologische Rundschau* **77**: 199–248.
- CUNEV J. 1992: Nosáčiky (Curculionidae) blízkeho okolia Salky na južnom Slovensku. (The weevils (Curculionidae) from the near vicinity of Salka in the south Slovakia). *Práce Slovenskej entomologickej spoločnosti* **9**: 3–10.
- DIECKMANN L. 1983: Beiträge zur Insektenfauna der DDR: Coleoptera – Curculionidae (Tanymericinae, Leptopiinae, Cleoninae, Tanyrhynchinae, Cossoninae, Raymondionyminae, Bagoinae, Tanysphyrinae). *Beiträge zur Entomologie* **33**: 257–381.
- FLEISCHER A. 1927–1930: *Přehled brouků fauny Československé republiky*. [Review of the beetle fauna of the Czechoslovak Republic]. Moravské muzeum zemské, Brno, 485 pp.
- HEISE W., BABIK W., KUBISZ D. & KAJTOCH Ł. 2015: A three-marker DNA barcoding approach for ecological studies of xerothermic plants and herbivorous insects from central Europe. *Botanical Journal of the Linnean Society* **177(4)**: 576–592.
- KODADA J., HOLECOVÁ M. & BEHNE L. 1992: The genus *Dicranthus*. I. Taxonomic revision, karyology and notes on the biology (Coleoptera: Curculionidae). *Koleopterologische Rundschau* **62**: 195–211.
- KRÁTKÝ J. 2019: Další zajímavé nálezy nosatců (Coleoptera: Curculionidae) z Čech. (Additional interesting weevil records (Coleoptera: Curculionidae) from Bohemia). *Západočeské entomologické listy* **10**: 78–82. Online: <http://www.entolisty.cz>.
- LAMBINON J., SCHNEIDER N. & FEITZ F. 2012: Contribution complémentaire à la connaissance des zoocécidies du Luxembourg. *Bulletin de la Société des naturalistes luxembourgeois* **113**: 167–187.
- LETZNER K. 1871: *Verzeichniss der Käfer Schlesiens*. Zeitschrift für Entomologie, Breslau, 328 pp.
- LOKAY E. 1869: Verzeichniss der Käfer Böhmens. *Archiv für die Naturwissenschaftliche Landesdurchforschung von Böhmen* **1, Sect. 4**: 7–77.
- MANDELSHTAM M. Y., PETROV A. V. & KOROTYAEV B. A. 2011: To the knowledge of the herbivorous Scolytid genus *Thamnurgus* Eichhoff (Coleoptera, Scolytidae). *Entomological Review* **92(3)**: 329–349.
- MOKRZYCKI T., HILSZCZAŃSKI J., BOROWSKI J., CIEŚLAK R., MAZUR A., MIŁKOWSKI M. & SZOŁTYS H. 2011: Faunistic review of Polish Platypodinae and Scolytinae (Coleoptera: Curculionidae). *Polskie Pismo Entomologiczne* **80**: 343–364.
- PFEFFER A. 1932: *Entomologické příručky XVI. Seznam brouků republiky Československé. 2. Ipidae*. Československá společnost entomologická, Praha, 32 pp. + 1 mapa.
- PFEFFER A. 1955: *Fauna ČSR. Svazek 6. Kůrovci – Scolytoidea (Řád: Brouci – Coleoptera)*. Československá akademie věd, Praha, 324 pp.
- ROUBAL J. 1937–1941: *Katalog Coleopter (Brouků) Slovenska a východních Karpat na základě bionomickém a zoogeografickém a spolu systematický doplněk Ganglbauerových Die Käfer von Mitteleuropa a Reitterovy Fauna Germanica. Dil III. (Katalog der Coleopteren der Slowakei und der Ost-Karpathen auf bionomischer und zoogeographischer Grundlage und zugleich Ergänzungen Ganglbauer's „Die Käfer von Mitteleuropa“ und zu Reitter's „Fauna Germanica“. III. Teil.)*. Orbis,

- Praha, 363 pp.
- SANCHEZ A., CHITTARO Y., GERMANN C. & KNÍŽEK M. 2020: Annotated checklist of Scolytinae and Platypodiinae (Coleoptera, Curculionidae) of Switzerland. *Alpine Entomology* **4**: 81–97.
- SIMONOVÁ J. 2015: I čeští plži mohou přežít průchod trávicím traktem ptáků. *Živa* **63**: 253–254.
- STANOVSKÝ J. & BOŽA P. 2018: Příspěvek k seznamu nosatců (Coleoptera: Curculionoidea) Moravy (Česká republika). (Contribution to the weevil list (Coleoptera: Curculionoidea) of Moravia (Czech Republic)). *Západočeské entomologické listy* **9**: 1–3. Online: <http://www.entolisty.cz>.
- STREJČEK J. 1969: Příspěvek k poznání fauny brouků čeledí Bruchidae, Urodonidae, Anthribidae a Curculionidae v Československu (2.). (Beitrag zur Kenntnis der Käfer der Familien Bruchidae, Urodonidae, Anthribidae and Curculionidae aus der Tschechoslowakei (2.)). *Zprávy Československé Společnosti Entomologické při ČSAV* **5**: 83–88.
- STREJČEK J. 1993: Faunistic records from the Czech Republic – 29. Coleoptera: Chrysomelidae, Curculionidae. *Klapalekiana* **29**: 131–135.
- STREJČEK J. 1996: Příspěvek k poznání fytofágních brouků z čeledí Chrysomelidae s. lat., Bruchidae, Urodonidae, Anthribidae a Curculionidae s. lat. v údolí Vltavy v okolí obce Veltrusy ve středních Čechách. (Beitrag zur Kenntnis der phytophagen Käferfamilien (Chrysomelidae s. lat., Bruchidae, Urodonidae, Anthribidae und Curculionidae s. lat.) im Vltava-Tal (Mittelböhmen: Veltrusy)). *Klapalekiana* **32**: 247–266.
- SZÉNÁSI V. 2018: New weevils from Hungary and Slovakia (Coleoptera: Curculionidae). *Folia Entomologica Hungarica* **79**: 77–80.
- ŠTĚPÁNEK J. 2004: 68. Cyanus Mill. – chrpa. Pp. 451–458. In: SLAVÍK B. & ŠTĚPÁNKOVÁ J.: *Květena České republiky* 7, Academia, Praha, 540 pp.
- TOMASI E. 2006: Indagine cecidologicasulle Prealpi Giulie occidentali (Friuli Venezia Giulia-Italia) I. *Atti del Museo Civico di Storia Naturale di Trieste* **53**: 101–185.
- TRNKA F., ČUDAN D., BOŽA P. & JANSÁ P. 2017a: Faunistic records from the Czech Republic – 420. *Klapalekiana* **53**: 163–165.
- TRNKA F., KRÁTKÝ J. & STEJSKAL R. 2017b: Poznámky k výskytu několika druhů nosatců (Coleoptera: Curculionoidea) v České republice. (Notes on the occurrence of several weevil species (Coleoptera: Curculionoidea) of the Czech Republic). *Západočeské entomologické listy* **8**: 71–75. Online: <http://www.entolisty.cz>.
- WANAT M. & MOKRZYCKI T. 2018: The Checklist of the Weevils (Coleoptera: Curculionoidea) of Poland Revisited. *Annales Zoologici* **68(1)**: 1–48.
- YUNAKOV N., NAZARENKO V., FILIMONOV R. & VOLOVNIK S. 2018: A survey of the weevils of Ukraine (Coleoptera: Curculionoidea). *Zootaxa* **4404**: 1–494.

Obdrženo do redakce: 8.1.2021

Přijato po recenzích: 13.2.2021